

ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Αργυροπούλου, Μαρία Ιωάννα,
Κλινικός Ψυχολόγος, MSc, Ph.D. -Ψυχοθεραπεύτρια
Γνωσιακής / Συμπεριφοριστικής κατεύθυνσης
gmargirop@gmail.com, www.argiropoulou.gr

ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ψυχοδυναμική

Συμπεριφοριστική

Γνωστική

Ανθρωπιστική

Συναφειακή/
αλληλεπιδραστική

Εξελικτική

ΨΥΧΟΔΥΝΑΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

(Freund, Erikson)

Η συμπεριφορά σε όλη τη διάρκεια της ζωής παρωθείται από εσωτερικές, υποσυνείδητες δυνάμεις που προέρχονται από την παιδική ηλικία και στις οποίες το άτομο δεν μπορεί να ασκήσει σημαντικό έλεγχο

Η Ψυχαναλυτική θεωρία του Freud (1856-1939)

- Ο Φρόυντ χρησιμοποίησε τη λέξη Trieb, που συνήθως αποδίδεται σαν ένστικτο [instinct] ή ενόρμηση [drive] υποστηρίζοντας ότι όλη η ψυχική ενέργεια προκύπτει από τη λειτουργία των ενορμήσεων.
- Οι πηγές των ενορμήσεων βρίσκονται στη σωματική δομή και λειτουργία του οργανισμού
- Ο μοναδικός σκοπός των ενορμήσεων είναι μια σωματική μεταβολή ή ανταμοιβή η οποία βιώνεται σαν ικανοποίηση.
- Η ικανοποίηση αυτή μπορεί να μεταβληθεί ως αποτέλεσμα της μάθησης και της εμπειρίας.

-

Η Ψυχαναλυτική θεωρία του Freud (1856-1939)

- Αρχικά, ο Φρόυντ είχε ταξινομήσει τις ενορμήσεις σε αυτές που προάγουν τη διατήρηση του εαυτού -«ένστικτα του Εγώ» (π.χ. πείνα, δίψα) και στα «σεξουαλικά ένστικτα» που αποσκοπούν στη διατήρηση του είδους.
- Αργότερα, στο έργο του Πέραν της αρχής της ηδονής (1920), ο Φρόυντ παρουσίασε μια κάπως διαφορετική διχοτόμηση. Συγκέντρωσε σε μια ομάδα τα ένστικτα του Εγώ και τα σεξουαλικά ένστικτα και τα ονόμασε Έρωτα (Eros) ή ενορμήσεις της ζωής.

Η Ψυχαναλυτική θεωρία του Freud

- Στον αντίθετο πόλο τοποθέτησε το ένστικτο του θανάτου, δηλαδή μια παρόρμηση αυτοκαταστροφής, που τη θεωρούσε εκδήλωση μιας συντηρητικής τάσης, έμφυτης σε όλες τις ζωτικές διεργασίες –την επιστροφή σε μια προηγούμενη κατάσταση- «Σκοπός κάθε ζωής είναι ο θάνατος ...τα άψυχα πράγματα υπήρχαν πριν από τα ζωντανά...».
- Το ένστικτο του θανάτου μπορεί να εκφραστεί με μια δυνητικά αυτοκαταστροφική συμπεριφορά –όπως έκθεση σε περιττούς κινδύνους, εθισμό στο οινόπνευμα ή στα ναρκωτικά και απόπειρες αυτοκτονίας.
- Ο Φρόυντ θεωρούσε ότι, όπως και η σεξουαλική ενόρμηση, το ένστικτο του θανάτου μπορεί κι αυτό να εκφραστεί με έμμεσο τρόπο –λ.χ. να στραφεί προς τα έξω με τη μορφή επιθετικότητας.
- Η σύγκρουση μεταξύ των 2 αντίθετων ενορμήσεων είναι η κύρια αιτία των ψυχικών διαταραχών

Η Ψυχαναλυτική θεωρία του Freud

- Η επιβίωση εξαρτάται από την άμεση ικανοποίηση των ενστίκτων του Εγώ- Οι στόχοι αυτών των ενορμήσεων, η μορφή δηλαδή της ικανοποίησης που απαιτούν, είναι συνεπώς καθορισμένοι και επιδέχονται μικρές μόνο παραλλαγές στον τρόπο έκφρασής τους.
- Η λίμπιντο ή σεξουαλική ενόρμηση, αντίθετα, είναι πολύ πιο εύκαμπτη. Η ατομική επιβίωση δεν κινδυνεύει από την έλλειψη ικανοποίησης. Σημαντικές παραλλαγές επιδέχεται και το αντικείμενο της λιβιδικής ενόρμησης και ο τρόπος με τον οποίο μπορεί να εκφραστεί. Το περιβάλλον και το γενικό κοινωνικό πλαίσιο, καθώς και η βιολογική ανάπτυξη παίζουν σημαντικό ρόλο στον καθορισμό της μορφής και της έκφρασής τους.

Το δομικό μοντέλο του Freud

Εκείνο (id)

- το πρωτόγονο και ανοργάνωτο στοιχείο/η σεξουαλική ενόρμηση (ένστικτο της ζωής ή έρωσ) και - η επιθετική ενόρμηση (ένστικτο της επιθετικότητας ή του θανάτου)/ Παρόν από τη στιγμή της γέννησης/Λειτουργεί με βάση την Αρχή της ευχαρίστησης/ηδονής

Εγώ (Ego)

- νόηση, κρίση, μνήμη, ομιλίας / αντίληψη πραγματικότητας/ συμβιβαστικότητα, ανεύρεση λύσεων /δημιουργία αμυντικών μηχανισμών κλπ. / από 2 ετών/
- Λειτουργεί με βάση την αρχή πραγματικότητας και ως ρυθμιστής μεταξύ του «Εκείνο» και του «Υπερεγώ» για ενσωμάτωση στην κοινωνία

Το δομικό μοντέλο του Freud-Υπερεγώ (Superego)

- η ηθική πλευρά, ο κριτικός έλεγχος , ηθικές, θρησκευτικές, αξίες, ιδανικά, διάκριση Σωστού-Λάθους, κώδικας συμπεριφοράς κοινωνίας
- Παρών από ηλικία 5-6 ετών
- Ενισχύεται από γονείς, δασκάλους, κοινωνία κ.λπ.

Το τοπογραφικό μοντέλο του Freud

Συνειδητό
συνειδητές
σκέψεις και
συναισθήματα,
αισθητηριακές
αντιλήψεις από
τον
«εσωτερικό»
και
«εξωτερικό»
κόσμο

Προσυνειδητό
σκέψεις,
συναισθήματα,
μνήμες που δεν
βρίσκεται στην
άμεση
επίγνωση του
ατόμου, αλλά
μπορεί να
ανακληθούν με
συνειδητή
προσπάθεια

Ασυνείδητο
απωθημένες
ιδέες,
ενορμήσεις,
συναισθήματα,
μνήμες,
φαντασίες

Τα στάδια της ψυχοσεξουαλικής ανάπτυξης σύμφωνα με τον Freud

Στοματικό

1-2 ετών/ στοματική
ικανοποίηση
(πιπίλισμα, τροφή)

Πρωκτικό

2- 3 ετών/
ικανοποίηση από την
αποβολή ή την
κατακράτηση
κοπράνων

Φαλλικό

3 έως 6-7
ετών/Οιδιπόδεια
σύμπλεγμα ή
σύμπλεγμα Ηλέκτρας

Λανθάνουσα σεξουαλικότητα

7-11 ετών/μεταφορά
ενέργειας σε
πνευματικές
δραστηριότητες

Γενετήσια περίοδος
11 ετών &
άνω/σεξουαλική
ωρίμανση

Τα παιδιά που δεν μπορούν να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες τους σε κάθε στάδιο ή αν υπάρχει υπερβολική ικανοποίηση των επιθυμιών τους υφίστανται καθήλωση (συμπεριφορά που αντιστοιχεί σε προηγούμενο αναπτυξιακό στάδιο λόγω άλυτης σύγκρουσης π.χ. τι μάσημα τσίχλας ανακαλά καθήλωση στο στοματικό στάδιο)

Κριτική ψυχαναλυτικής θεωρίας

- Έλλειψη πειραματικών αποδείξεων (π.χ. της αντίληψης ότι τα παιδιά περνούν από συγκεκριμένα στάδια που καθορίζουν την προσωπικότητά τους στην ενήλικη ζωή)
- Αδυναμία μέτρησης των παραπάνω θεωρητικών κατασκευών
- Υπό αμφισβήτηση για εφαρμογή σ' έναν ευρύ πολιτισμικό πληθυσμό-η θεωρία στηρίχτηκε σε περιορισμένο δείγμα από την ανώτερη κοινωνικο-οικονομική τάξη της Αυστρίας που ζούσαν σε αυστηρή πουριτανική θεωρία)
- Έχει δεχτεί κριτική από το φεμινιστικό κίνημα-εστιάζει κυρίως στην ανάπτυξη των αντρών, έχει χαρακτηριστεί σεξιστική

Ψυχοκοινωνικά στάδια εξέλιξης του Erikson

- έμφαση στην κοινωνική αλληλεπίδραση του ατόμου με άλλα άτομα του περιβάλλοντος
- Ουποστήριξε ότι οι αναπτυξιακές αλλαγές περνούν από 8 διακριτά στάδια, τα οποία εμφανίζονται με την ίδια σειρά και είναι παρόμοια σε όλους τους ανθρώπους
- Κάθε στάδιο αντιπροσωπεύει μια κρίση προς επίλυση-αν και καμία κρίση δεν μπορεί να επιλυθεί πλήρως
- Η εξέλιξη και οι αλλαγές συνεχίζονται σε όλη τη ζωή- κάτι που έχει αποδειχτεί ερευνητικά

Ψυχοκοινωνικά στάδια εξέλιξης του Erikson

Βρεφική ηλικία	Προσχολική ηλικία	Σχολική ηλικία	Εφηβεία	Νεότητα	Μέση ώριμη ηλικία	Γεροντική ηλικία
Βασική εμπιστοσύνη ή δυσπιστία						
Αυτονομία ή αμφιβολία						
Πρωτοβουλία ή ενοχή						
Φιλοπονία ή κατωτερότητα						
Ταυτότητα ή σύγχυση ρόλων						
οικειότητα ή απομόνωση						
πανανθρώπινο ενδιαφέρον ή αυτό-απορρόφηση						
ικανοποίηση ή απόγνωση						

Ψυχοκοινωνικά στάδια εξέλιξης του Erikson

- Η διαμόρφωση ασφαλούς δεσμού με το πρόσωπο φροντίδας (συνήθως τη μητέρα) αποτελεί αναπτυξιακό στόχο του βρέφους & συνδέεται με το άγχος αποχωρισμού. Αν το άγχος αποχωρισμού είναι υψηλό εξαιτίας λάθους χειρισμών μπορεί να παραμείνει ως κυρίαρχο πρόβλημα και να δυσχαιράνει την μετέπειτα πορεία του παιδιού και του εφήβου προς την ανεξαρτητοποίηση
- Η ανάπτυξη της πρωτοβουλίας αποτελεί αναπτυξιακό σταθμό της νηπιακής ηλικίας. Ακατάλληλοι χειρισμοί μπορεί να προκαλέσουν εναντίωση προς κάθε πρόσωπο κύρους ώστε το παιδί να μην μπορεί να επωφεληθεί από τη βοήθεια των ενηλίκων

Ψυχοκοινωνικά στάδια εξέλιξης του Erikson

- Η αφοσίωση στη σχολική εργασία και στη παραγωγικότητα αποτελούν αναπτυξιακούς στόχους της σχολικής ηλικίας , μπορούν όμως να εκτραπούν σε άκρατη προσήλωση στο καθήκον ώστε οποιαδήποτε παρέκκλιση να προκαλεί άγχος και φόβο τιμωρίας
- Ο σεξουαλικός πειραματισμός είναι φυσιολογικός στην εφηβική ηλικία, αν πάρει όμως υπερβολικές διαστάσεις μπορεί να εκθέσει τον έφηβο σε κίνδυνο

Κριτική Ψυχοκοινωνικής θεωρίας του Erikson

- Εστιάζεται περισσότερο στην ανάπτυξη των αντρών
- Ασαφής σε ορισμένα σημεία, δύσκολο να ελεγχθεί εμπειρικά
- Δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί εύκολα για την πρόβλεψη της συμπεριφοράς ενός συγκεκριμένου ατόμου
- Γενικά η ψυχαναλυτική θεωρία περιγράφει καλύτερα τη παρελθοντική συμπεριφορά αλλά δεν είναι τόσο χρήσιμη στη πρόβλεψη της μελλοντικής συμπεριφοράς

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

(Watson, Skinner, Bandura)

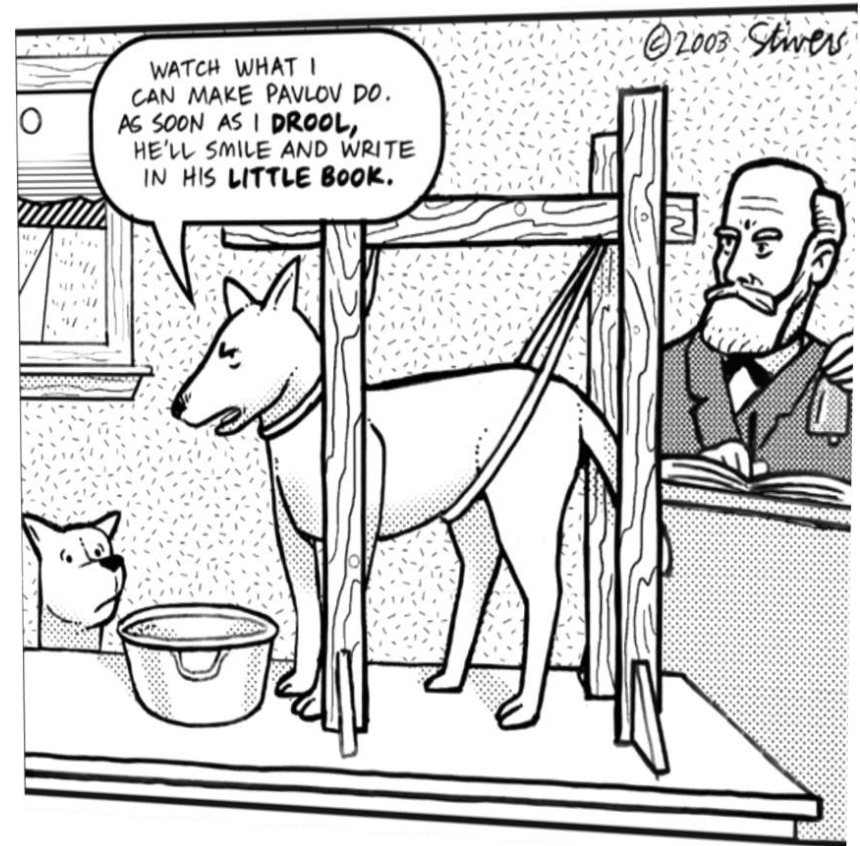
Η ανάπτυξη περιγράφεται με βάση την παρατηρούμενη συμπεριφορά και τα περιβαλλοντικά ερεθίσματα

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

- Απορρίπτουν την ιδέα των κοινών για όλους τους ανθρώπους εξελικτικών σταδίων
- Η αναπτυξιακή πορεία είναι ατομική- η συμπεριφορά είναι το αποτέλεσμα της συνεχούς έκθεσης σε συγκεκριμένους περιβαλλοντικούς παράγοντες
- Οι αναπτυξιακές αλλαγές θεωρούνται ποσοτικές, όχι ποιοτικές

Κλασική ή παβλοβιανή εξαρτημένη μάθηση (Pavlov, 1927)

- Βασίζεται στα ανεξάρτητα βιολογικώς προκαθορισμένα αντανακλαστικά τα οποία αποτελούνται από αλληλουχίες ερεθίσματος – αντίδρασης (π.χ. τροφή-έκκριση σιέλου, φως-συστολή κόρης) και προκαλούν ευχάριστα ή δυσάρεστα συναισθήματα

Κλασική ή παβλοβιανή εξαρτημένη μάθηση (Pavlov, 1927)

- Το ανεξάρτητο ερέθισμα (π.χ. αγωνία για επικείμενο διαγώνισμα άλγεβρας) προκαλεί μια ανεξάρτητη αντίδραση(π.χ. σφίξιμο στο στομάχι, τάση για εμετό). Όταν ένα ουδέτερο ερέθισμα προηγείται ενός ανεξάρτητου ερεθίσματος & συσχετίζεται με την παρουσία του γίνεται εξαρτημένο ερέθισμα
- Το εξαρτημένο ερέθισμα (π.χ. λέξη διαγώνισμα, μάθημα άλγεβρας) προκαλεί εξαρτημένη αντίδραση (π.χ. σφίξιμο στο στομάχι, τάση για εμετό) παραπλήσια με την ανεξάρτητη αντίδραση καθώς και μια εξαρτημένη συναισθηματική αντίδραση

Κλασική ή παβλοβιανή εξαρτημένη μάθηση (Pavlov, 1927)

Τα βιολογικά όρια της μάθησης
Seligman & Hager, 1972

- Σε αντίθεση με την αρχή της ισοδυναμικότητας τα βιολογικά όρια της μάθησης εξηγούν το βαθμό ευκολίας με την οποία μαθαίνονται οι διάφορες συζεύξεις ερεθισμάτων ποικίλλει
- Η βιολογική ετοιμότητα του οργανισμού για τη συγκεκριμένη σύζευξη επιταχύνει τη μάθηση (φυσική επιλογή λόγω των απαιτήσεων του περιβάλλοντος προγόνων)

Ερεθίσματα προδιάθεσης

- Όσο πιο στενά συνδέεται ένα εξαρτημένο ερέθισμα με ένα ανεξάρτητο τόσο περισσότερες πληροφορίες μεταφέρει σχετικά με το ανεξάρτητο ερέθισμα. Οι παραπάνω πληροφορίες το καθιστούν ερέθισμα προδιάθεσης
- Συνήθως δεν αρκεί μια φορά για να συνδυαστεί ένα ουδέτερο με ένα ανεξάρτητο ερέθισμα

Η συντελεστική μάθηση

- Η συντελεστική συμπεριφορά είναι συμπεριφορά που συντελεί στην επίδραση του ατόμου επί του περιβάλλοντός του και συμβάλλει στην πρόκληση συνεπειών από αυτή
- Η συμπεριφορά που έχει θετικά αποτελέσματα (π.χ. ικανοποίηση, επιβράβευση) τείνει να εκδηλώνεται συχνότερα,
- Η συμπεριφορά που έχει αρνητικά αποτελέσματα (π.χ. αποστέρηση, ματαίωση, αποδοκιμασία, αποτυχία) τείνει να εκδηλώνεται λιγότερο συχνά

Χαρακτηριστικά συντελεστικής μάθησης

- Οι συνέπειες μιας συμπεριφοράς επηρεάζουν τη μελλοντική συχνότητα εμφάνισης της συμπεριφοράς
- Κάνουν τα ερεθίσματα που προηγούνται να την προκαλούν

© MARK ANDERSON

WWW.ANDERSTOONS.COM

"I'm behaving well. Are you sure you wouldn't like to positively reinforce it?"

Η συντελεστική μάθηση

Η συχνότητα της συντελεστικής συμπεριφοράς μπορεί να τροποποιηθεί:

- Με ενίσχυση
- Με τερματισμό της θετικής ενίσχυσης (αρνητική τιμωρία) απόσβεση/ παροχή ισχυρότερης ενίσχυσης σε εναλλακτική συμπεριφορά
- Με τιμωρία (παρουσία αποστροφικού ερεθίσματος)
- Με ανάκληση της τιμωρίας (αρνητική ενίσχυση)-απαλλαγή από αποστροφικό ερέθισμα/ αποφυγή αποστροφικού ερεθίσματος

- *Η συντελεστική συμπεριφορά είναι συμπεριφορά που συντελεί στην επίδραση του ατόμου επί του περιβάλλοντός του και συμβάλλει στην πρόκληση συνεπειών από αυτή*

Πρακτική αξία

- Μηχανές μάθησης
- Πακέτα διδασκαλίας
- Χρήση προγραμμάτων συντελεστικής μάθησης σε άτομα με σοβαρές νοητικές διαταραχές
- Εφαρμογή των αρχών της μάθησης στην εκπαίδευση
- έμφαση στην πρακτική σημασία των αποτελεσμάτων στην καθημερινή ζωή
- Η τροποποίηση της συμπεριφοράς εφαρμόστηκε αρχικά σε κλινικούς χώρους. (Wolpe, Eysenck, Skinner) για να ερμηνεύσει τη διαταραγμένη συμπεριφορά

Κριτική -Ορθόδοξος & Σύγχρονος συμπεριφορισμός

Ορθόδοξος συμπεριφορισμός

- Αναγνωρίζει το νευρολογικό & φυσιολογικό υπόβαθρο της μάθησης, καθώς και την επιρροή των γνωστικών & ψυχολογικών (σκέψεων/ατομικών εμπειριών) λειτουργιών. Δεν θεωρεί ότι η ερμηνεία της συμπεριφοράς ως λειτουργικά συσχετιζόμενης με τις περιβαλλοντικές συνθήκες ως ανώτερη, αλλά ως καταλληλότερη από άλλες σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, καθώς οι περιβαλλοντικές επιδράσεις υπόκεινται πιο εύκολα σε έλεγχο.
- Συνείδηση & ατομικές εμπειρίες θεωρούνται ως αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης με κοινωνικό περιβάλλον (π.χ. δάσκαλος)

Σύγχρονος συμπεριφορισμός

- περιλαμβάνει και τα υποκειμενικά γεγονότα (αυτό-αναφορές, υποκειμενικές ερμηνείες) στο ερμηνευτικό του σύστημα
- Συζήτηση μεταξύ ειδικού και ατόμου για τους στόχους/ αναγνώριση αμοιβαίων επιδράσεων στο κοινωνικό περιβάλλον

Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης (Bandura)

1. Κάποιες συμπεριφορές προσδιορίζονται κυρίως από εξωτερικά ερεθίσματα και επηρεάζονται έντονα από προηγούμενες ανάλογες εμπειρίες
 2. Η συντελεστική μάθηση εστιάζει στην επίδραση των συνεπειών, η οποία αποτελεί έναν ακόμη ρυθμιστικό παράγοντα της συμπεριφοράς
 3. Οι γνωστικές μεσολαβητικές διαδικασίες ενεργοποιούν το σημαντικότερο ρυθμιστικό σύστημα: Προσδιορίζουν την επίδραση των περιβαλλοντικών γεγονότων στη μάθηση & στη ρύθμιση της συμπεριφοράς.
- ✓ Βασίζονται κατεξοχήν στις προηγούμενες ατομικές εμπειρίες
 - ✓ Προκαθορίζουν ποια από τα περιβαλλοντικά ερεθίσματα θα γίνουν αντικείμενο της προσοχής, πως θα γίνουν αντιληπτά, αν θα απομνημονευθούν και πως θα επηρεάσουν την μελλοντική συμπεριφορά

«οι ατομικοί & οι περιβαλλοντικοί παράγοντες δεν δρουν ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλον, αλλά αλληλοκαθορίζονται. Ούτε και το άτομο μπορεί να θεωρηθεί αμέτοχο στη διαδικασία αυτή. Τα άτομα με τις πράξεις τους παράγουν τις περιβαλλοντικές συνθήκες που στη συνέχεια επηρεάζουν την συμπεριφορά τους. Επίσης, οι εμπειρίες που προέρχονται από την συμπεριφορά που εκδηλώνει το άτομο καθορίζουν εν μέρει τον τρόπο σκέψης του, τις προσδοκίες και τις πεποιθήσεις του, πράγμα που στη συνέχεια επηρεάζει τη συμπεριφορά που θα εκδηλώσει»

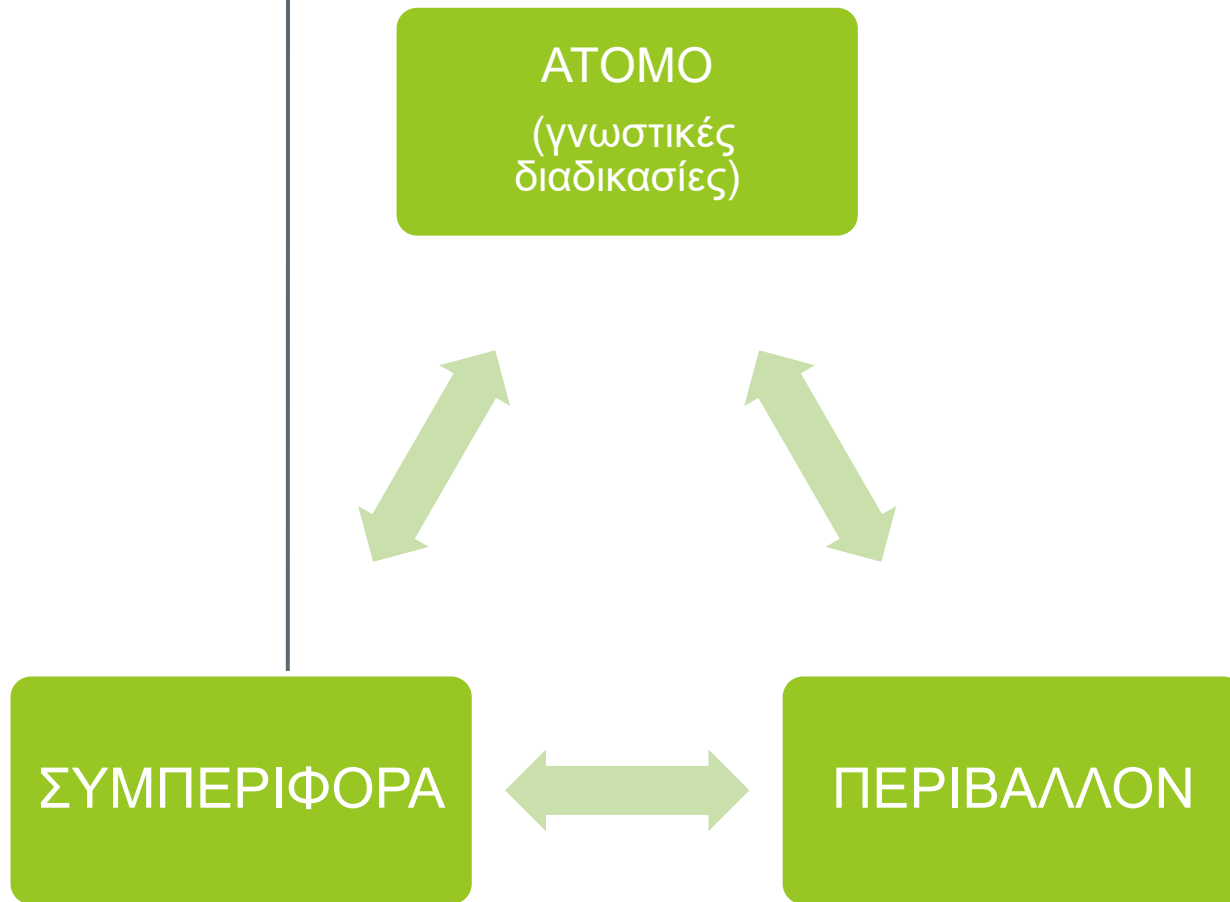
(Bandura, 1978, σελ. 345).

Search ID: wpr0180

"Well he doesn't get it from my side of the family."

Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης

Οι ψυχολογικές λειτουργίες προκύπτουν από την αλληλεπίδραση των παραπάνω παραγόντων. Το άτομο ως δημιουργός & δέκτης περιβαλλοντικών επιδράσεων

Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης

- Το άτομο είναι δημιουργός αλλαγής γιατί έχει την ικανότητα να αλλάζει την συμπεριφορά του καθοδηγώντας τον εαυτό του
- Για την πρόσκτηση, τη διατήρηση και την ενεργοποίηση μιας συμπεριφοράς ευθύνεται κυρίως η γνωστική λειτουργία, η οποία εξηγεί πως οι εμπειρίες του ανθρώπου ασκούν μακροχρόνια επίδραση στη συμπεριφορά & τον δραστηριοποιούν στο μέλλον.
- Τα άτομα εκδηλώνουν συμπεριφορές αυτοβούλως, οι οποίες προδιαγράφουν σε μεγάλο βαθμό τις μελλοντικές τους αντιδράσεις

ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ (Piaget)

Εστιάζει στο πως οι αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο κάποιος σκέπτεται, γνωρίζει και κατανοεί τον κόσμο επηρεάζουν τη συμπεριφορά του

Γενετική επιστημολογία, Piaget (1896-1980)

- Τόσο η κληρονομικότητα όσο και οι πρώτες εμπειρίες επιδρούν στην ανάπτυξη
- όλοι οι άνθρωποι περνούν από μια σειρά σταδίων νοητικής ανάπτυξης
- Σε κάθε στάδιο αλλάζει η ποιότητα των πληροφοριών και η ποσότητα των γνώσεων
- Η ανθρώπινη σκέψη είναι οργανωμένη σε σχήματα που αντιπροσωπεύουν τις συμπεριφορές και τα οποία τελειοποιούνται με την πάροδο των χρόνων
- η γνωστική ανάπτυξη επιτυγχάνεται μέσω της αφομοίωσης (κατανόηση εμπειριών σε συνάρτηση με το τρέχον στάδιο ανάπτυξης) και της συμμόρφωσης (αλλαγές στον τρόπο σκέψης εξαιτίας νέων ερεθισμάτων ή γεγονότων)

Η κριτική της θεωρίας του Piaget

- Τα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι ορισμένες νοητικές δεξιότητες εμφανίζονται νωρίτερα
- Η ανάπτυξη είναι πιο συνεχής- τα στάδια δεν είναι τόσο διακριτά
- Αγνοεί σημαντικές κοινωνικές και πολιτισμικές επιρροές- σε μη δυτικούς πληθυσμούς κάποιες νοητικές ικανότητες εμφανίζονται σε διαφορετική χρονική στιγμή
- κάποιοι άνθρωποι δεν φτάνουν ποτέ στο ανώτατο επίπεδο νοητικής ανάπτυξης (τυπική λογική σκέψη)

Προσεγγίσεις επεξεργασίας πληροφοριών για τη νοητική ανάπτυξη (νεο-πιαζετική θεωρία)

- Αφετηρία στην ανάπτυξη των ηλεκτρονικών υπολογιστών-τα παιδιά έχουν περιορισμένες ικανότητες επεξεργασίας των πληροφοριών όπως οι υπολογιστές-οι στρατηγικές τελειοποιούνται όσο μεγαλώνουν
- Εστιάζουν στη μάθηση, στη μνήμη & στη σκέψη
- Εξετάζουν πως κάποιος προσλαμβάνει, χρησιμοποιεί και αποθηκεύει πληροφορίες
- Ακόμα και οι πολύπλοκες συμπεριφορές μπορούν να μελετηθούν ως μια σειρά μεμονωμένων βημάτων

Προσεγγίσεις επεξεργασίας πληροφοριών για τη νοητική ανάπτυξη (νεο-πιαζετική θεωρία)

- Υποστηρίζουν ότι η ανάπτυξη χαρακτηρίζεται περισσότερο από ποσοτικές αλλαγές
- η γνωστική ικανότητα δεν είναι ενιαία αλλά αποτελείται από διαφορετικά ήδη ατομικών δεξιοτήτων-κάποιες (π.χ ανάγνωση) αναπτύσσονται ταχύτερα απ' ότι άλλες (π.χ. αφαιρετικές υπολογιστικές ικανότητες)
- Υπογραμμίζουν το ρόλο της εμπειρίας στο ρυθμό της γνωστικής ανάπτυξης

Κριτική των προσεγγίσεων επεξεργασίας των πληροφοριών

- Αδυνατούν να ερμηνεύσουν πλήρως τη διαμόρφωση της συμπεριφοράς του ανθρώπου π.χ. δημιουργικότητα
- Παραγνωρίζουν τη σημασία του κοινωνικού & πολιτισμικού πλαισίου

Προσεγγίσεις γνωστικής νευροεπιστήμης

- Μελέτη νοητικής ανάπτυξης με βάση τις εγκεφαλικές διεργασίες
- Επικέντρωση στη νευρολογική δραστηριότητα που διέπει τη σκέψη, τη λύση προβλήματος κ.τ.λ.
- Εντοπισμός περιοχών του εγκεφάλου που ενεργοποιούνται όταν λαμβάνουν χώρα διάφορες εγκεφαλικές διεργασίες μέσω της χρήσης εξελιγμένων τεχνικών απεικόνισης
- Έρευνούν τις εγκεφαλικές διαφορές που υπάρχουν σε άτομα με ψυχικές διαταραχές (π.χ. αυτισμός) και τα γονίδια που σχετίζονται με διάφορες σωματικές και ψυχικές διαταραχές (π.χ. καρκίνος μαστού, σχιζοφρένεια) με στόχο την πρόληψη, την έγκαιρη παρέμβαση και τη θεραπεία

ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ (Rogers, Maslow)

Η συμπεριφορά ως επιλογή της ελεύθερης βούλησης και ως αποτέλεσμα της έμφυτης ικανότητας του ατόμου για αυτοπραγμάτωση

ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

- Εστίαση στα μοναδικά χαρακτηριστικά του ανθρώπου
- κάθε άνθρωπος διαθέτει ένα θετικό δυναμικό που μπορεί να αξιοποιήσει-μια φυσική ικανότητα να παίρνει αποφάσεις και να ελέγχει τη συμπεριφορά του
- όλοι οι άνθρωποι έχουν ανάγκη για θετική αυτοεικόνα, που έχει την καταγωγή της στην ενδόμυχη επιθυμία τους να τους αγαπούν και να τους σέβονται
- Η αυτοεικόνα αποτελεί αντανάκλαση του πως πιστεύουμε ότι μας βλέπουν οι άλλοι
- ότι ο κύριος στόχος της ζωής είναι η αυτοπραγμάτωση (κατάσταση αυτοεκπλήρωσης/εκδίπλωση όλων των δυνατοτήτων ενός ανθρώπου με τον δικό του προσωπικό τρόπο)

Ιεράρχηση αναγκών κατά Μάσλοου

Ανώτερες ανάγκες

Βασικές

Η κριτική της ανθρωπιστικής προσέγγισης

- Μειωμένη επιρροή στη δια βίου ανάπτυξη
- Αδυναμία να εντοπίσει αναπτυξιακές αλλαγές ως αποτέλεσμα της ηλικίας ή της εμπειρίας

ΣΥΝΑΦΕΙΑΚΗ/ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ (Bronfenbrenner, Vygotsky)

Ο φυσικός, γνωστικός και κοινωνικός κόσμος καθώς και η προσωπικότητα επιδρούν στην ανάπτυξη

Η βιο-οικολογική θεωρία του Bronfenbrenner (1989, 2000,2002)- Συστημική ανάλυση της οικολογικής ανάπτυξης του παιδιού

«οι τελικές, εξωτερικές συμπεριφορές ενός ατόμου συνιστούν αποτέλεσμα **αλληλεπίδρασης** ανάμεσα στα ποικίλα **χαρακτηριστικά του** (κλίσεις, τάσεις, δυνατότητες, ελλείψεις) και στις **μεταβλητές** (οργάνωση, σχέσεις, απαιτήσεις, υποστήριξη, υλικά) των πολλαπλών περιβαλλόντων υπό την επίδραση των οποίων το άτομο ζει και αναπτύσσεται»

Η Θεωρία του Bronfenbrenner (1974)-Συστημική ανάλυση της οικολογικής ανάπτυξης του παιδιού

- Τα συστήματα που επηρεάζουν τη συμπεριφορά του ατόμου
 - A) μικροσύστημα
 - B) μεσοσύστημα
 - Γ) εξωσύστημα
 - Δ) μακροσύστημα
 - E) χρονοσύστημα
- Η ανάπτυξη του παιδιού αποτελείται από την αλληλεπίδραση πολλών παραγόντων που ανήκουν στα επιμέρους οικοσυστήματα

Μικροσύστημα

- Άμεσο περιβάλλον του παιδιού
οικογένεια, σχολείο, φίλοι, γειτονιά
- Το άτομο συμβάλλει στο σχεδιασμό του περιβάλλοντος,
δεν είναι παθητικός δέκτης

Μεσοσύστημα

- Σχέσεις και αλληλεπιδράσεις μεταξύ των μικροσυστημάτων
- Σχέση μεταξύ των οικογενειακών εμπειριών με τις σχολικές εμπειρίες

Παράδειγμα: ένα παιδί που βιώνει γονεϊκή απόρριψη ενδεχομένως να έχει δυσκολία με το σχολείο.

Οι σχέσεις μεταξύ συνομηλίκων μπορεί να οδηγήσουν σε αναστάτωση της οικογένειας

Εξωσύστημα

- Γεγονότα στα οποία δεν συμμετέχει το παιδί αλλά επηρεάζουν τα μικροσυστήματα και επομένως επηρεάζουν τις εμπειρίες του

Παράδειγμα:

- Οι εργασιακές συνθήκες ενός γονέα μπορεί να επηρεάσουν την οικογενειακή ζωή και μετά τη σειρά τους να επηρεάσουν τα παιδιά-ταξίδια, στρες, μισθός
- Αλλαγή του Σχολικού Συμβούλου Ειδικής Αγωγής στην περιφέρεια

Μακροσύστημα

- Συνολικό κοινωνικό, πολιτικό, νομικό, και πολιτισμικό πλαίσιο

Παράδειγμα:

Ψήφιση Νέου Νόμου για την Ειδική Εκπαίδευση

Ιδεολογίες και στάσεις της κοινωνίας στην οποία ζει το άτομο (εθνικότητα, θρήσκευμα κλπ)

χρονοσύστημα

- Περιλαμβάνει τις επιδράσεις στην ανάπτυξη των παιδιών που σχετίζονται με το πέρασμα του χρόνου όπως τα ιστορικά γεγονότα (π.χ. πόλεμος) και οι πιο σταδιακές ιστορικές αλλαγές (π.χ. αύξηση ποσοστού εργαζόμενων μητέρων)

- Διασύνδεση των ποικίλων επιρροών
- Συσχέτιση διαφόρων επιπέδων (αλλαγή στο ένα σύστημα επηρεάζει το άλλο)
- Πιθανές αλλαγές σε ένα από τα περιβαλλοντικά επίπεδα μπορεί να μην ασκήσουν σημαντικές επιδράσεις αν τα άλλα επίπεδα μείνουν σχετικώς σταθερά
- Οι επιδράσεις είναι αμφίδρομες
- Υπογραμμίζει τη σημασία ευρύτερων πολιτισμικών επιδράσεων (Το παράδειγμα ατομικισμού-συλλογικότητας)

Η κριτική της βιο-οικολογικής προσέγγισης

- Δεν παρέχει πληροφορίες για τους βιολογικούς συντελεστές της ανάπτυξης
- Δεν περιγράφει τον τρόπο που τα παιδιά και οι έφηβοι επεξεργάζονται τις πληροφορίες του περιβάλλοντος

Η Κοινωνικο-πολιτισμική θεωρία του Vygotsky (1896-1934):

- η κατανόηση της ανάπτυξης δεν είναι δυνατή χωρίς τη μελέτη του πολιτισμικού πλαισίου
- Η νοητική ανάπτυξη είναι το αποτέλεσμα των κοινωνικών συναλλαγών ανάμεσα στα μέλη μιας πολιτισμικής ομάδας: οι πράξεις επικοινωνίας ενεργοποιούν τις γνωστικές λειτουργίες παιδιών
- συμβολική αναπαράσταση σχέσεων μεταξύ πραγμάτων και γεγονότων, βασίζονται στην συμβολική αναπαράσταση των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων με συναισθηματικά σημαντικούς άλλους.
- Υποδεικνύουν στο παιδί πώς να προσαρμόζεται στις εκάστοτε κοινωνικές συνθήκες χρησιμοποιώντας τον αυτό-έλεγχο

Η κριτική της Κοινωνικο-πολιτισμικής Θεωρίας του Vygotsky

- Παράβλεψη της επίδρασης των βιολογικών παραγόντων στην ανάπτυξη
- Μειώνει το ρόλο που μπορεί να παίξει το άτομο στη διαμόρφωση του δικού του περιβάλλοντος

ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ (Δαρβίνος, Lorenz)

Η γενετική κληρονομιά των προγόνων καθορίζει τη συμπεριφορά. Η προσωπικότητα και η συμπεριφορά κληροδοτούνται μέσω της φυσικής επιλογής λόγω της προσαρμοστικής τους αξίας για το είδος

ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

- Εξέταση του τρόπου με τον οποίο ο άνθρωπος κληρονομεί τα χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς και το περιβάλλον επηρεάζει την εμφάνιση συγκεκριμένων γνωρισμάτων
- Βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην Εθολογία (μελέτη επίδρασης βιολογικής υπόστασης στη συμπεριφορά)
- Μελέτη των επιδράσεων της κληρονομικότητας στη συμπεριφορά καθώς και του τρόπου με τον οποίο οι γενετικοί παράγοντες συνδέονται με την εμφάνιση ψυχολογικών διαταραχών (σχιζοφρένεια)

Κριτική της Εξελικτικής προσέγγισης

- Εστίαση στα γενετικά χαρακτηριστικά και όχι στο περιβάλλον και τους κοινωνικούς παράγοντες
- Οι εξελικτικές θεωρίες δεν μπορούν να υποβληθούν σε πειραματικό έλεγχο

ΠΟΙΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΕΙΝΑΙ
ΟΡΘΗ;

Ποια προσέγγιση είναι ορθή;

- Κάθε προσέγγιση δίνει έμφαση σε διαφορετικές πλευρές της ανάπτυξης
- Κάθε προσέγγιση έχει τις δικές της αρχές και τη δική της οπτική γωνία
- Συνδυαστική μελέτη των προσεγγίσεων –καμία προσέγγιση δεν είναι πλήρης

Βιωματική άσκηση

- Μοιραστείτε σε μικρές ομάδες και εντοπίστε μια προβληματική συμπεριφορά ενός νηπίου (π.χ. άρνηση χρήσης τουαλέτας). Συζητήστε πως θα μπορούσε να ερμηνευθεί η συμπεριφορά του παιδιού χρησιμοποιώντας ως πλαίσιο αναφοράς δύο διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις
- Ψυχοδυναμική
- Συμπεριφοριστική
- Γνωστική
- Ανθρωπιστική
- Συναφειακή
- Εξελικτική